کوردو وڵاتانی دەوروبەرمان لە کوێی سیاسەتەکانی ترەمپ-دا دەبن؟ ... زوبێر رەسول

هەڵبژاردنی سەرۆکایەتی هیچ ولاتێك لە جیهاندا ئەوەندەی هەڵبژاردنی سەرۆکی ئەمریکا جێگای گرنگی پێدانو چاودێریکردن نیە. بۆیە دەرچوونی دۆنالد ترەمپ بۆ چوار ساڵی سەرۆکایەتی ئەمریکا دەنگدانەوە جیهانیەکانی کەمتر نەبوون لە دەنگدانەوە ناوخۆییەکانی، بە تایبەت لەبەر ئەو گوتارە سەرنجراکێشو رادیکالیانەی کە لە کەمپینی هەلبژاردنەکانیدا پەنای بۆ دەبردن. ئەوەی نیگەرانیە دەرەکیەکانی تۆختر کردۆتەوە ئەو نادڵنیایەیە بەرامبەر سیاسەتەکانی ولاتێکی زلهێز کە کاریگەری بەسەر زۆربەی سیاسەتەکانی جیهاندا هەیە، بە تایبەت کە سەرۆکی تازە هیچ باکگراوندێکی سیاسی نیەو گوتارەکانیشی زۆر نا دبلۆماسیەنەبوونە تا ئێستا، بۆیە ئاساییە گەر جێگای گومان بن. ئەوەی ئێمە مەبەستمانە لەو بابەتە کورتەدا، پێشبینی کردنی سیاسەتەکانی دۆناڵد ترامپە بەرامبەر وڵاتانی دەروبەرمان بە تایبەت ئەو وڵاتانەی کە کاریگەریان بەسەر پرسی کوردو ئایندەی کوردەوە هەیە لە ناوچەکە، لامان گرنگە بزانین سەرۆکی تازە چۆن لە ئێمەو دەروبەرمان د□وانێت، چونکە تێگەیشتن لە دیدی ئیدارەی نوێی ئەمەریکا بۆ ناوچەکە بە تایبەت لە چوار ساڵی داهاتوودا بۆ کورد زۆر گرنگ دەبێت، پێدەچێت سەرەتایی گۆرانکاریێکی گەورەش بەدوای خۆیدا بێنێت، نەك تەنیا لەسەر ئاستی وڵاتانی دەوروبەرمان بە ڵکو لە تەواوی رۆژهەلاتی ناوین، کە بە دڵنیاییەوە کێشەی کوردیش بەشێك دەبێت لەو دۆسیە ئاڵۆزانە.

پێشبینی دەکرێت سەرۆکی تازە هەلبژێردراو تا ئاستێکی زۆر پشت ببەستێت بە راوێژکارەکانو سەنتەری توێژینەوە ستراتیژیەکان، بە تایبەتیش سەنتەری بەرژەوەندی نیشتمانی Center of National Interest کە بارەگاکەی لە واشنتنە پێدەچێت رولێکی باش بگێرێت لە مەشورەت پێشکەشکردن بە سەرۆکی تازەی ئەمریکا، ئەوەی تێبینی دەکرێت روئیاکانی بەشێکی زۆری ئەندامانی ئەو ناوەندە روئیای پراگماتیو ریالیستین بەرامبەر رۆژهەلاتی ناوین، بە تایبەتیش دهەمبەر کێشەکانی سوریاو عیراق. بۆ نموونە، ئەگەر روئیایی ریالیستانەی کەسێکی وەك روبەرت کاپلان وەرگرین کە کەسێکی نزیکی

ئەو ناوەندەی دەکرێت تا ئاستێکی باش سیاسەتەکانی ترامپو کۆماریەکانمان بۆ روونبکاتەوە لەم چەند ساڵەی دواییدا. لە دیدی کاپلانەوە پرەنسیپێکی سەرەکی ریالیزم ئەوەیە کە فەوزا خراپترە لە ستەمکاری، چونکە ستەمکاری ئاماژەیەکە بەوەی کە جیهان جیهانیکی ئایدیالی (مپالی) نیە، بەڵام فەوزار ئەوە دەگەیەنێت کە بە هیچ کەسێك دادپەروەری لە ئارادا نیە. ئەگەر ئەم بیرۆکە ریالیستیە لەسەر ئەو دۆخەی سوریا جێبەجێ بکەین ئەوە دەگەیەنێت: کە راستە دۆخی سوریا خراپە بەڵام بوونی ئەو هەموو هێزە توندرەوە لە مەیدانی شەر پێدەچێت بۆ رۆشتنی ئەسەد دۆخێك لە فەوزا بێنێتە کایەوە کە زۆر خراپتر بێت لەوەی کە لە ئێستادا لە ئارادایە.
لە روانگەی ئەو دیدگایەی ئاماژەمان پێدا دەکرێت بلێین کە خاڵەی سەرەکی سیاسەتی ترەمپ بریتی دەبێت لە بەرەنگاربوونەوەی داعش لە عێراقو سوریاو، نەك لە ناوبردنی ئەسەد، بەڵکو هێشتنەوەی ئەسەد بەلاوازی لە بەشێك لە ناوچەکانی ژێردەستی، بە بەدیهێنانی ئەم ئامانجە پێدەچێت ئەمریکا پەنا بەرێتە بەر هەماهەنگی لەگەل روسیا.
دوور نیە بۆ ئەم مەبەستە یارمەتی هیزە کوردیەکانی رۆژئاواش بدات، بە تایبەت کە ئەوان رولێکی باشیان هەبوو لە لاوازکردنی داعشو کێشەی کەمتریشیان لەگەل رژێمی ئەسەددا هەبووە بە بەراورد بە هێزە توندرە ئیسلامیەکانی تری سوریا. هەڵبەتە دۆخەکە هەروا ئاسان نابێت بۆ سیاسەتەکان سەرۆکی تازە، بە تایبەت شەڕی سوریا، شەری چەند هێزیکی دەوڵەتیو نا-دەولەتیشە، راگرتنی بەلانسی هێزی ئیقلیمی بە تایبەتیش لە نێوان ئێرانو تورکیاو ولاتانی کەنداو، کارێکی یەکجار سەخت دەبێت بۆ ئەمریکان بە تایبەت وەك دیارە هەر هێزەو خاوەن چەندەها میلیشیان کە لە مەیدانی شەردا وەك کارتی سیاسیو عەسکەری هەر هێزێك دەتوانێت بەکاری بهێنێت.
دەکرێت بوترێت ئەو چەند ساڵەی سیاسەتی ئوباما لە رۆژهەلاتی ناوین بریتی بووە لە دوو دلیەکی زۆر لە تەدەخولکردن بە تایبەت بەکارهێنانی هێز لە یەکلاکردنەوەی کێشەکاندان، هەڵبەتە بێجگە لە تەدەخولکردنی راستەوخۆ لە شەری دژی داعش، سیاسەتەکانی ئەمریکا بریتی بوون لە پشت بەستن بە بەکارهێنانی هێزەکانی تر لە ناوچەکە، بۆ نموونە کورد لە سوریاو عیراق، یاخود یارمەتیدانی بەشێك لە ئوپۆزسیۆنی سوریا، یان حکومەتی عەبادی لە عیراق. لە راستیدا ئەم جۆرە سیاسەتە ئەگەر چی سیاسەتیکی ریالیستی بە زیانی گیانیش بووە بۆ ئەمریکا بەڵام لە هەمان کاتدا سیاسەتێکی یەکلاکەرەوەو حاسم نەبووەو جۆرێك لە بۆشایی هێزی دروستکردووە لە ناوچەکەدا کە لە لایەن چەند هێزیکی ترەوە پرکراوەتەوە، بە تایبەت لە لایەن روسیا، ئێران، تورکیا هەروەها میلیشیا شیعەکانی سەر بە ئیران.

ئەم هەزانەی باسمان کردن گەشەکردنیان تا ئاستێکی زۆر بە نا ئامادەیی ئەمریکا دەگەڕێتەوە لە ناوچەکەدا، کە لە راستیدا ئەوەندەی تر بوونەتە سەرچاوەی ئاڵۆزبوونی کێشەکانو دەرچوونیان لە دەست ئەمریکاش. ئەرشیفی سیاسەتی جمهوریەکان ئەوەمان پێدەڵێت کە ئەوان حەزیان لە تەماشاکردنی رووداوەکان نیەو خۆیان بەپیر کێشەکانەوە دەچن، چونکە بەشێك لە کێشەکان بە فەرامۆشکردنیان گەورەتر دەبنو لە دەست دەردەچن، دواجار لەبەرژەوەندی هێزی تر بەکار دەهێنرێن، چونکە کێشەیەك کە خۆت بەکاریبهێنیت چارەسەری ئاسانترە لەو کێشەیەك کە جڵەوی لە دەست خەڵکێکی تردا بێت. وەلی نەصر راوێژکاری ریچارد هوڵبروك (نێردەی ئۆباما بۆ ئەفگانستانو پاکستان) لە کتێبە دانسقەکەیدا The Dispensable Nation: American Foreign Policy in Retreat) ئاماژە بەوە دەکات کە هەر بەچونێك کە پاڵپشت بووبێت بە ئەپشنی شەڕ دژی ئیران لە لایەن ئیدارەی ئوباما رەتدەکرایەوە، ئەمە دڵنیاییەکی تەواوی دا بە ئیرانیەکان کە بە هێمنی کار بکەن لە سەر بە هیزکردنی پێگەی ئیران لە ناوچەکەدا، ئوباما هەوڵی زۆریدا کە کار لەسەر ئێران بکات وەك بەدیلێك بۆ ولاتە شانشینەکانی کەنداو. ئەمەش نیگەرانیەکی زۆری بۆ تایبەت لای شانشینی سعودیە دروست کرد. بە جورێك ئوباما کاتێك لە 2009 سەردانی شای سعودیەی کرد بە مەبەستی قسەکردن لەسەر کێشەی فەڵەستین بەڵام ئوباما دەڵێت شا عبداللە یەك سەعات تەنیا باسی مەترسی ئێرانی بۆ کردم.

ئەوەی بە ئاشکرا لە وەبساتی کەمپینەکەی ترامپ دیدەزیتەوە ئەوەیە کە ترامپ دژی ستراتیژی بونیاتنانی- نەتەوەو گۆڕینی رژێمەکانە 'nation-building and regime change” وەك پێدەچێت ترامپ ئەفزەلیەت بداتە سەقامگیری لەسەر حسابی دیموکراسی، کە ئەمەش لە راستیدا جورێك لە نادڵنیای دەنێتە کایەوە، کەیسی میسر دەکرێت یەکێك لەو نموونانە بێت. هەرچەندە کاتی خۆشی کە جورج بوشی کوڕ ئەو رەخنەیەی لە کلینتن گرت و ووتی کە ئەو واز لەم جۆرە سیاسەتانە دینێت، بەڵام ئەمە بینیمان لە سەردەمی بوش بەرێژەیەکی زیاتر سیاسەتی بونیاتنانی نەتەوەو گورینی رژیمو ناردنی دیموکراسی بۆ رۆژهەلاتی ناوین جێبەجێکرا. بەڵام لەبەر ئەوەی سەرۆکی تازە بەر لەوەی کەسێکی سیاسی بێت خاوەن لوجیکێکی ئابوریو بازرگانیە بۆیە من بە دووری دەبینم ترامپ ئەم جۆرە دەستیوەردانانە بکات، چونکە دووبارە بونیاتنانەوەی دەوڵەتەکان تێچوونیکی یەکجاری زۆری داریان دەوێت، ئەمە بێجگە لە تێچوونی گیانی.

هەرچەندە دونالد ترامپ رەخنەی لە سیاسەتی ئوباما گرت بەرامبەر ولاتانی کەنداو بە تایبەتیش شانشینی سعودیە، کە زیاتر زمانیکی

هەڕەشە ئامیز بوو، بەڵام من وای نابینم كە كێشەیەك هەبێت لە سیاسەتی نوێ ئەمریكا بەرامبەر وڵاتانی كەنداو، بە تایبەت كە ترامپ وەك بازرگانیك شارەزاییكی باشی هەیە لەو ناوچەیە تا دەگاتە پڕۆژەی هاوبەشی بازرگانی لەگەڵ شازادەكانی كەنداو. پێگەی بازرگانیو سیاسیو ئەمنی كەنداو ئەستەمە رێگا بە ترامپ بدات پێچەوانەكەی بسەلمێنێت.

ئەوەی تایبەت بێت بە كورد، لەبەر ئەوەی ترامپ پێناچێت پشت ببەستێت بە دەستەوەردانی راستەوخۆو ناردنی هێزە ئەمریكیەكان بۆ وڵاتانی وەك سوریاو عیراق، بۆیە پیدەچێت پشت ببەستن بەكارتی كوردی یەكێك لەچەكە كاریگەرەكانی ترامپ بێت نەك هەر لە سوریاو عیراق بەڵكو لە ئیرانو توركیاش بە تایبەت لەكاتی گوشار خستنە سەر ئەو وڵاتانە. دوو خال رولی سەركیان هەبوو لە ڤالاكردنی پێگەی كورد لە سیاسەتی ئەمریكاو رۆژئاواش لە ناوچەكەدا. یەكەم، شەری داعش سەلماندی كە كورد هێزێكی كاریگەرو یەكلاكەرەوەن لە بورای سەربازیدا دەتوانرێت پشتیان پێ ببەسترێت. دووەم، بە پێچەوانەی زۆربەی لاینە ئەپۆزسیۆنەكانی بەهاری عەرەبی، یاخود عیراقو سوریا، كە بریتی بوو لە بالادەستی گروپە ئیسلامیستە رادیكالیەكان، بە شیعەو سوونەیانەوە، گروپە كوردیەكان گروپی سیكۆلارو چەپ رەون، زیاتر جێگای متمانەی ئەمریكاو رۆژئاوا بوونە لە ناوچەكەدا، بە پێچەوانەی گروپە سوونیە رادیكالەكان یاخود میلیشیا شیعە توندرەوەكانی سەر بە ئێران، كە دژی سیاسەتەكانی ئەمریكاو رۆژئاوان. كەواتا كورد وەك كارتەكی بەهێزی ئەمریكا دەمێنیتەوە بۆ بەرانگاربوونەوەی تیرۆر لە ناوچەكەداو لە هەمان كاتیشدا گوشار دروستكردن لەسەر ولاتەكانی تری ناوچەكە. بەڵام بەجگە لە نادەنیابوون لە سیاسەتەكانی ترامپ وەك پێشتر ئاماژەمان پێدا، توركیا وەك هاوپەیمانی كلاسیكی ئەمریكاو دووەم گەورترین هیزی ناتۆ لەمپەرێكی گەورە دەبێت لەبەردەم هەلكشانی فاكتەری كوردی لە ناوچەكەدا بە تایبەت لە باكورو رۆژاڤا، بەڵام پێدەچێت سەركێشیەكانی ئەردوگان و كێشمەكێشەكانی لەگەڵ ئەمریكاو رۆژاوا دەرفەتێك بۆ پالپشتی كورد بهێڵێتەوە لە ناوچەكەدا. بەڵام لە هەمان كاتدا نابێت پیچەوانەكشی بۆ نادیدە وەربگرین، واتا پشت كردن لە كورد لە كاتی تەواوبوونی ئیشیان بە كورد لە ناوچكەدا، یاخود لە بەر گوشاری وڵاتانی ناوچەكەی وەك توركیاو عیراق، بۆیە سەركردایەتی سیاسی كورد دەبێت هەردەم پلانی بەدیلی لە بەرچاو بێت، بۆ ئەم مەبەستە دەكرێت بوونی روسیا لە ناوچەكە یەكێك بێت لەو پلانانە، هەرچەندە مێژووی بزاڤی رزگاریخوازی كورد ئەوەمان پیدەڵێت كە روسیا هەرگیز جێگای متمانە نیە بە كورد، بەڵام ئەمە بەو

واتایە نیە کە کورد نەتوانیت یاری سیاسی لەگەڵ روسیا بکات، وەك ئەوەی کوردەکانی رۆژاڤا کردیان. بە هەرێمی کوردستان وا باشترە پێوەندیەکانی لەگەل بەغدا ئارامتربکاتەوە، چونکە ئاراستەی سیاسەتەکانی ترامپ پێدەچێت دەستگرتن بێت بە دەوڵەتە کلاسیکیەکانەوە، چونکە تا ئێستاش لەگەڵدا بێت سیاسەتی نێودەولەتی ترسێکی زۆر هەیە لە بەرامبەر هەڵوەشاندنەوەی ستراکچەری دەوڵەتو گۆرینی رژێمەکان، لە راستیدا بەشێکی زۆر دابەشبوونی دەوڵەتەکان بە ناسەقامگیری ناوخۆیو هەرێمی کۆتایی هاتوون، بۆیە پێدەچێت لە چوار ساڵی ئایندەشدا رێگای سەربەخۆی هەرێم هەر بە بەغداوەدا بڕوات نەك بە ئیدارەی سەرۆك ترامپ.

زوبێر رەسول ....